

*Лукашкіна Т. В.,
доцент кафедри кримінального процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

*Гуртієва Л. М.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ (У СВІТЛІ ДІЇ ПРИНЦИПУ ПРАВОВОЇ ВИЗНАЧЕНОСТІ)

Анотація. Стаття присвячена аналізу окремих проблемних ситуацій законодавчого врегулювання кримінального провадження щодо неповнолітніх в аспекті дії принципу правової визначеності. Автори дійшли висновку, що окремі положення КПК України (ст. 491, ст. 497 та ін.) сформульовано недостатньо коректно та суперечать положенням інших статей КК та КПК України. Внесено пропозиції щодо вдосконалення національного кримінального процесуального законодавства в аспекті досліджуваної теми.

Ключові слова: правова визначеність, кримінальний процес України, кримінальне провадження щодо неповнолітніх.

Згідно зі ст. 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Чинний Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК) серед засад кримінального провадження також називає верховенство права (п. 1 ч. 1 ст. 7 КПК). Відповідно до цього принципу людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави; цей принцип у кримінальному провадженні застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини (ст. 8 КПК). Як зазначається в літературі, принцип верховенства права охоплює не лише змістовний аспект (правового відношення між людиною і державою на засадах визнання людини вищою соціальною цінністю), але й процедурний аспект, який базується на вимогах відповідності правотворчої та правозастосовної практики певним стандартам, як-от: заборона зворотної дії закону, **вимога ясності та несуперечності закону**; вимога щодо одного застосування закону тощо [1, с. 10 та ін.].

Необхідність для законодавця при формулюванні вимог кримінального процесуального закону діяти таким чином, щоб не допустити різного його тлумачення, забезпечити можливість однотайного його застосування і правильного сприйняття всіма учасниками процесу, розглядається в доктрині як важливий аспект принципу правової визначеності. При цьому підкреслюється, що нелогічність законодавчих формулювань, їх неточність, двозначність, невідворотним чином порушує правову визначеність [2, с. 144].

В рішенні у справі «Михайлюк та Петров проти України» Європейський суд з прав людини зазначив, що вираз «згідно

із законом» насамперед вимагає, щоб оскаржуване втручання (в сферу прав та свобод людини) мало певну підставу в національному законодавстві; він також стосується **якості відповідного законодавства** і вимагає, щоб воно було доступне відповідній особі, яка, крім того, повинна передбачати його наслідки для себе, а також це законодавство повинно відповідати принципу верховенства права [3, п. 25]. Аналогічні вимоги до якості законодавства містяться і у інших рішеннях ЄСПЧ, зокрема, у справі «Полторацький проти України» [4, п. 155 та ін.]¹

Розглянемо деякі норми кримінального процесуального права, які стосуються провадження щодо неповнолітніх, з позиції відповідності їх згаданому вище аспекту правової визначеності (як проявлення принципу верховенства права).

Відповідно до ч. 1 ст. 44 КПК, якщо підозрюваним, обвинуваченим є неповнолітній (або особа, визнана у встановленому законом порядку недієздатною чи обмежено дієздатною), **до участі в процесуальній дії разом з ним залучається його законний представник**². Частиною 3 ст. 44 КПК передбачено винесення постанови слідчим, прокурором про залучення законного представника, копія якої вручається законному представнику (слідчий суддя та суд виносять ухвалу). Такою постановою визначається, яка саме особа визнається законним представником і зазначаються підстави для такого залучення. На наш погляд, одночасно з копією постанови доцільно вручати законному представнику і пам'ятку про його права. Така постанова, визначаючи процесуальний статус особи, дає їй право на реалізацію тих прав, які визначені КПК (ч. 5 ст. 44), зокрема на участь у процесуальній дії, яка проводиться з участю неповнолітнього.

Статтею 226 КПК, якою регламентовано особливості проведення допиту неповнолітніх на досудовому розслідуванні (в тому числі, підозрюваних), передбачено, що допит мало-

¹ Рішення ЄСПЧ, на які ми посилаємось, не стосуються безпосередньо провадження щодо неповнолітніх, але в них сформульовано загальні вимоги до якості законодавства.

² На деякі негативні моменти, пов'язані з участю законного представника неповнолітнього у кримінальному провадженні звертають увагу науковці, зокрема, В.С. Кавецька [5, с. 949-954]. Йдеться про те, що в певних випадках участь законного представника призводить до розгубленості неповнолітнього, який відчуває сором, страх перед батьками, їх присутність може відволікати неповнолітнього від запитань, він слідує за реакцією батьків тощо [5, с. 951-952]. Не розглядаючи ці проблеми, зауважимо, що до вирішення питання про участь певних осіб (батька, матері чи інших родичів з числа тих, що визначені у КПК), слід підходити дуже виважено. Ми ж ведемо мову тільки про певні негаранти в чинному законодавстві.

літньої або неповнолітньої особи проводиться у **присутності законного представника**, педагога або психолога, а за необхідності – лікаря. До початку допиту цим особам роз'яснюється їхній обов'язок бути присутніми при допиті, а також право заперечувати проти запитань та ставити запитання.

Відповідно до ст. 227 КПК при проведенні слідчих (розшукових) дій за участю малолітньої або неповнолітньої особи **забезпечується участь законного представника**, педагога або психолога, а за необхідності – лікаря. До початку слідчої (розшукової) дії законному представнику, педагогу, психологу або лікарю роз'яснюється їхнє право за дозволом ставити уточнюючі запитання малолітній або неповнолітній особі. Далі у цій статті передбачено, що у виняткових випадках, коли участь законного представника може завдати шкоди інтересам малолітнього або неповнолітнього свідка, потерпілого, слідчий, прокурор за клопотанням малолітнього або неповнолітнього чи з власної ініціативи має право **обмежити участь законного представника** у виконанні окремих слідчих (розшукових) дій або усунути його від участі у кримінальному провадженні та **залучити замість нього іншого законного представника**.

А в ч. 1 ст. 491 КПК, яка визначає участь законного представника, педагога, психолога або лікаря в допиті неповнолітнього підозрюваного чи обвинуваченого чомусь визначено інше, а саме: якщо неповнолітній **не досяг шістнадцятирічного віку** або якщо неповнолітнього **визнано розумово відсталим**, на його допиті **за рішенням слідчого, прокурора, слідчого судді, суду або за клопотанням захисника** забезпечується участь законного представника, педагога чи психолога, а у разі необхідності – лікаря.

Таким чином, статтею 491 КПК обмежено ті права, які надано законному представнику процитованими нами вище статтями КПК, обмежуються також права неповнолітнього підозрюваного, обвинуваченого на додатковий захист їх прав завдяки участі законного представника.

Дану колізію, на нашу думку, слід вирішити з урахуванням загальної ідеї законодавства – надання додаткових гарантій прав неповнолітнім підозрюваним, обвинуваченим, і забезпечувати участь законних представників неповнолітніх підозрюваних, обвинувачених у всіх процесуальних діях (в тому числі і допиті). Таке вирішення даної колізії відповідатиме рекомендаціям, що містяться у розділі 7 Пекінських правилах, де передбачено, що «основні процесуальні гарантії, такі, як презумпція невинуватості, право бути повідомленим про пред'явлене обвинувачення, право на відмову від давання показань, право мати адвоката, **право на присутність батьків або опікуна**, право на очну ставку зі свідками, на перехресний допит і право на апеляцію до вищестоящої інстанції, повинні бути гарантовані **на всіх етапах судового розгляду** [6].

В ч. 2 ст. 491 КПК йдеться про необхідність роз'яснення прав законному представнику: до початку допиту законному представнику, педагогу, психологу або лікарю роз'яснюється їхнє право ставити запитання неповнолітньому підозрюваному чи обвинуваченому. Слідчий, прокурор вправі відвести поставлене запитання, але відведене запитання повинно бути занесено до протоколу. До цієї частини статті 491 КПК заперечень немає, цим правилом слід керуватися при проведенні допиту та інших слідчих (розшукових) дій з участю неповнолітнього.

КПК не регулює ще деякі питання, пов'язані з участю законного представника, а саме – на який момент слід визнача-

ти вік неповнолітнього, вирішуючи питання про залучення до участі у провадженні законного представника – на момент вчинення кримінального правопорушення чи на час здійснення досудового розслідування та судового провадження. З цим питанням пов'язане і інше – чи продовжує свою участь у провадженні законний представник в тих випадках, коли під час здійснення провадження неповнолітній досяг 18-річного віку.

Вирішуючи ці питання, слід виходити з положень ч. 3 ст. 484 КПК відносно того, що загальні правила провадження щодо неповнолітніх застосовуються у кримінальному провадженні щодо кримінальних правопорушень, **вчинених** особами, які не досягли вісімнадцятирічного віку, тобто, вирішуючи питання про залучення до участі у досудовому розслідуванні законного представника підозрюваного, необхідно встановити його вік на момент вчинення кримінального правопорушення. Якщо особа на цей момент не досягла повноліття, треба забезпечити участь у провадженні її законного представника. Крім того, регулюючи питання обов'язкової участі захисника, КПК зазначає, що така участь є обов'язковою щодо осіб, які підозрюються або обвинувачуються у **вчиненні кримінального правопорушення** у віці до 18 років (п. 1 ч. 2 ст. 52). Доцільно таким чином вирішувати і питання про участь законного представника.

Усунення законного представника в подальшому в зв'язку з тим, що підозрюваний досяг повноліття, чинним КПК не передбачено. Таке тлумачення знов-таки відповідає Пекінським правилам, де в розділі 3.3. рекомендовано докладати зусиль для розповсюдження дії принципів, викладених у Правилах, на молодих повнолітніх правопорушників [6].

Недосконале регулювання ми вбачаємо і в нормах, які передбачають застосування до неповнолітнього, який вчинив кримінальне правопорушення, примусових заходів виховного характеру. Маємо на увазі ст. 497 КПК, яка має назву «Порядок застосування до неповнолітнього обвинуваченого примусових заходів виховного характеру». Перш за все, незрозуміло, чому йдеться про застосування примусових заходів виховного характеру до **обвинуваченого**, в ст. 497 КПК передбачено порядок провадження **досудового розслідування** в разі встановлення підстав для застосування до неповнолітнього, який вчинив кримінальне правопорушення, примусових заходів виховного характеру. Обвинуваченим, як відомо, є особа, щодо якої **обвинувальний акт** переданий до суду (ч. 2 ст. 42 КПК), а досудове розслідування в розглядуваному випадку завершується, як зазначено в ст. 497 КПК, складанням клопотання про застосування до неповнолітнього **обвинуваченого** примусових заходів виховного характеру. Але особа під час досудового розслідування має статус **підозрюваного**. До неповнолітнього **обвинуваченого** примусові заходи виховного характеру може застосувати суд, який розглядатиме по суті кримінальне провадження (з направленням до суду обвинувальним актом) та дійде висновку про наявність відповідних підстав для звільнення неповнолітнього обвинуваченого від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру. Це, так би мовити, термінологічні недоліки. Суттєвий недолік даної статті полягає в тому, що в ній йдеться про можливість застосування до неповнолітнього примусових заходів виховного характеру і не зазначено, що по суті це – одна з підстав для **звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності**,

як передбачено Кримінальним кодексом України (далі – КК). Не вказано в Главі 38 КПК «Кримінальне провадження щодо неповнолітніх» і про можливість звільнення неповнолітнього, який вчинив кримінальне правопорушення, від кримінальної відповідальності з інших підстав, передбачених в Загальній частині КК (ст.ст. 45 – 48, 106), а також із спеціальних підстав, передбачених в Особливій частині КК. Не викликає сумнівів, що до неповнолітнього, який вчинив злочин, можна застосувати норми КК, в яких передбачені і інші (крім підстави, передбаченою ст. 97 КК) підстави для звільнення від кримінальної відповідальності, в порядку, передбаченому ст.ст. 285 – 289 КПК. А посилання тільки на одну підставу для звільнення від кримінальної відповідальності неповнолітніх призводить до неправильного, на наш погляд, визначення форми завершення досудового розслідування. Так, автори одного з коментарів до КПК розглядають клопотання про застосування до неповнолітнього, який вчинив кримінальне правопорушення, примусових заходів виховного характеру (ст. 497 КПК) як форму закінчення досудового розслідування, при цьому не згадують про можливість звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності з інших підстав [7, с. 396].

Н.Л. Боржецька також пише, що досудове розслідування завершується складанням клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру у двох випадках: 1) стосовно особи, яка після досягнення одинадцятирічного віку і до досягнення віку, з якого може наставати кримінально відповідальність, вчинила суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність (ч. 5 ст. 499 КПК); 2) стосовно особи, яка досягла віку кримінальної відповідальності, але не досягла повноліття, якщо наявні достатні докази для підозри такої особи у вчиненні вперше кримінального проступку, злочину невеликої тяжкості чи необережного злочину середньої тяжкості за наявності підстав та умов, передбачених ч.ч. 1, 2 ст. 497 КПК. Тобто авторка також вважає, що формою закінчення досудового розслідування в розглядуваному випадку буде саме клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру [8, с. 8-9].

Характерно, що вказані вище автори, пропонуючи тлумачення ст. 497 КПК, не посилаються на норми матеріального кримінального права, якими передбачені підстави та умови звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру (ч. 1 ст. 97 КК), а також не згадують про можливість звільнення його за іншими підставами.³

Аналогічної думки дотримується і О.О. Торбас, який розглядає ст. 497 КПК як таку, що регулює форму закінчення досудового розслідування щодо неповнолітнього, який вчинив кримінальне правопорушення – складання клопотання

³ Вважаємо, що слід чітко розмежовувати сенс кримінального та кримінального процесуального права. Якщо йдеться про звільнення особи від кримінальної відповідальності, зокрема на підставі ч. 1 ст. 97 КК, то для визначення підстав та умов слід посылатися на норми матеріального кримінального права, а саме підставою є *фактичні обставини*, які свідчать про те, що **виправлення неповнолітнього можливе без застосування кримінального покарання**. Умовами застосування даного виду звільнення особи від кримінальної відповідальності є вчинення нею **вперше злочину невеликої тяжкості або необережного злочину середньої тяжкості**. Кримінальне процесуальне право регулює порядок застосування норм матеріального права, зокрема, визначає, яким чином повинні встановлюватись підстави та умови для застосування приписів ч. 1 ст. 97 КК, який суб'єкт, на якому етапі судочинства ухвалюватиме відповідне рішення тощо.

про застосування примусових заходів виховного характеру [9, с. 136-137]. Цікаво, що даний автор, розглядаючи таку форму закінчення досудового розслідування як складання клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності, серед інших підстав розглядає і підставу, передбачену ч. 1 ст. 97 КК – звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності із застосуванням до нього примусових заходів виховного характеру [9, с. 79].

Певних протиріч припустилися і автори науково-практичного коментаря до КПК під редакцією С.В. Ківалова, С.М. Міщенко, В.Ю. Захарченка. Пропонуючи тлумачення ч. 1 ст. 497 КПК вони пишуть спочатку про те, що за умов, передбачених даною нормою, прокурор складає клопотання про застосування до неповнолітнього обвинуваченого примусових заходів виховного характеру і надсилає його до суду. І далі: «неодмінною умовою подання прокурором клопотання про звільнення неповнолітнього від **покарання (?)** із застосуванням примусових заходів виховного характеру є згода на це неповнолітнього та його законного представника [10, с. 864]. На наступній сторінці йдеться про звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності із застосуванням до нього примусових заходів виховного характеру. При цьому зроблено посилання на ст. 286 КПК, яка регулює порядок звільнення від кримінальної відповідальності, а щодо змісту клопотання є посилання на ст. 291 КПК, відповідно до якої складається клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру [10, с. 864-865].

Таке неправильне та непослідовне, на наш погляд, тлумачення ч. 1 ст. 497 КПК є результатом недосконалого викладення положень цієї статті.

Ми виходимо з того, що КПК передбачає в Главі 38 (Кримінальне провадження щодо неповнолітніх) два види провадження: 1) щодо осіб, які вчинили кримінальне правопорушення у віці до 18 років (і на момент вчинення кримінального правопорушення досягли віку кримінальної відповідальності); 2) щодо осіб які вчинили суспільно небезпечне діяння, яке підпадає під ознаки діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність, у віці від 11 років до досягнення віку кримінальної відповідальності. І форми закінчення досудового розслідування у цих видах провадження різні.

Згідно з ч. 1 ст. 484 КПК порядок кримінального провадження щодо неповнолітніх визначається загальними правилами КПК з урахуванням особливостей, передбачених Главою 38. Статтею 283 КПК передбачений обов'язок прокурора в найкоротший строк після повідомлення особі про підозру здійснити одну з таких дій: закрити кримінальне провадження; звернутися до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності; звернутися до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру. Аналіз цієї статті дозволяє дійти висновку, що закінчення досудового розслідування складанням та направленням до суду клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності та клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру – це різні форми закінчення досудового розслідування і застосування їх можливе з різних підстав, порядок закінчення досудового розслідування у цих формах теж різний.

Встановивши наявність підстав та умов для звільнення від кримінальної відповідальності (в тому числі і передбаче-

них ч. 1 ст. 97 КК),⁴ прокурор повинен роз'яснити право на таке звільнення підозрюваному, роз'яснити йому суть підозри та підстави звільнення від кримінальної відповідальності, право заперечувати проти закриття провадження за запропонованою підставою. Тільки одержавши письмову згоду підозрюваного, прокурор може скласти клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності. Якщо підозрюваний неповнолітній – всі зазначені дії повинні стосуватися і законного представника неповнолітнього.⁵ Клопотання прокурора про звільнення від кримінальної відповідальності повинно відповідати вимогам ст. 287 КПК і на відміну від всіх інших процесуальних актів, якими провадження передається до суду, повинно містити посилання на докази. За наявності підстав для звільнення особи від кримінальної відповідальності, одержавши згоду підозрюваного (а якщо він неповнолітній – то і законного представника) **прокурор** складає клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності та без проведення досудового розслідування у повному обсязі направляє до суду. Перед направленням клопотання до суду прокурор зобов'язаний ознайомити з ним потерпілого та з'ясувати його думку щодо можливості звільнення підозрюваного від кримінальної відповідальності (ст.ст. 285-286 КПК). Клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності суд розглядає **в підготовчому провадженні**, де може ухвалити рішення про звільнення особи від кримінальної відповідальності і закритті провадження (п. 2 ч. 3 ст. 314, ч. 3 ст. 288 КПК) або в разі встановлення необґрунтованості клопотання, своєю ухвалою відмовити у його задоволенні та повернути клопотання прокурору для здійснення кримінального провадження в загальному порядку (ч. 4 ст. 288 КПК).

Направленням до суду клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру (як самостійною формою закінчення досудового розслідування) може завершуватись тільки провадження щодо особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння до досягнення віку кримінальної відповідальності. Порядок завершення досудового розслідування в цьому випадку передбачений ст.ст. 290 – 293 КПК і потребує відкриття матеріалів провадження сторонами, вручення копії клопотання про застосування примусових заходів виховного характеру та реєстру матеріалів. Зміст клопотання, повинен відповідати вимогам ст. 291 КПК.⁶ Складає таке клопотання **слідчий**,

⁴Звернемо увагу не деяку нелогічність визначення даної підстави для звільнення від кримінальної відповідальності. Йдеться про те, що виправлення особи можливе без застосування покарання. В ч. 1 ст. 105 КК передбачені підстави для звільнення неповнолітнього від покарання з застосуванням примусових заходів виховного характеру – особа на момент ухвалення вироку **не потребує застосування покарання** внаслідок широкого розкаяння та подальшої бездоганної поведінки. Умови звільнення від покарання відрізняються від умов звільнення від відповідальності (йдеться про вчинення злочину невеликої або середньої тяжкості, не вказано, що злочин вчинений вперше). На наш погляд, доцільно було б більш чітко визначити підстави для звільнення неповнолітнього від відповідальності, бодай зазначити, що особу може бути виправлено без застосування кримінальної відповідальності.

⁵Чинний КПК України не передбачає, як повинен діяти прокурор в тих випадках, коли, наприклад, неповнолітній підозрюваний погоджується з клопотанням про звільнення його від кримінальної відповідальності, а його законний представник такої згоди не дає, або навпаки – законний представник згоден з клопотанням про звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності, а сам неповнолітній – не згоден. В таких випадках досудове розслідування слід завершити обвинувальним актом, таким шляхом йде і практика. В разі, коли є достатні підстави вважати, що дії чи інтереси законного представника суперечать інтересам особи, яку він представляє, за рішенням слідчого, прокурора такий законний представник заміняється іншим з числа осіб, які можуть бути законними представниками (ч. 4 ст. 44 КПК).

⁶Знов доводиться звернути увагу на недоліки регулювання провадження щодо застосування примусових заходів виховного характеру. КПК не передбачає будь-яких прав особи, щодо якої здійснюється провадження, не визначає особливостей ознайомлення з матеріалами, які відкриває сторона обвинувачення, зокрема не вказує, чи має можливість ознайомитись з ними сам неповнолітній.

а затверджує прокурор, який має право і самостійно скласти таке клопотання (ч. 5 ст. 499 КПК).

Клопотання розглядається по суті **в стадії судового розгляду**, завершується такий розгляд ухвалою про застосування примусових заходів виховного характеру або про відмову у їх застосуванні (ст. 500 КПК).

На жаль, чинний КПК не містить деяких норм, які могли б забезпечити реалізацію певних положень Кримінального кодексу України. Так, ч. 3 ст. 97 КК передбачено, що неповнолітнього, який вчинив злочин і якого було звільнено від кримінальної відповідальності із застосуванням примусових заходів виховного характеру, може бути притягнуто до кримінальної відповідальності, коли він ухилятиметься від застосування до нього примусових заходів виховного характеру.

Очевидно, що в КПК слід було б передбачити процесуальний порядок скасування примусових заходів виховного характеру та вирішення питання про притягнення неповнолітнього до кримінальної відповідальності. Але відповідних норм у КПК немає. На це слушно звертає увагу В.В. Навроцька [11, с. 1127].

На даний момент можна запропонувати використовувати в розглядуваному випадку за аналогією ст. 289 КПК, якою передбачено підстави та порядок відновлення провадження щодо особи, яка була звільнена від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею її на поруки, в разі відмови від поручительства.

Ми розглянули тільки деякі недоліки регулювання кримінального провадження щодо неповнолітніх, але й цього достатньо для висновку про необхідність вдосконалення законодавства в цій частині і приведення його у відповідність з принципом правової визначеності.

Література:

1. Фулей Т.І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя: Науково-методичний посібник для суддів. – 2-ге вид. випр., допов. К., 2015. 208 с.
2. Купрейченко С.В. Понятие, условия и значение правовой определенности в уголовном процессе. Актуальные проблемы российского права. 2015. № 9 (58) сентябрь. С.143-148.
3. Михайлюк та Петров проти України (Mikhaylyuk and Petrov v. Ukraine): рішення Європейського суду з прав людини від 10 грудня 2009 р. (заява № 11932/02). URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_500
4. Полторацький проти України» (Poltoratskiy v. Ukraine): рішення Європейського суду з прав людини від 29 квітня 2003 р. (заява № 38812/97). URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_838
5. Кавецька В.С. Допит неповнолітнього в стадії судового розгляду за участі педагога, психолога, захисника та законного представника. Кримінальний процесуальний кодекс 2012 року: ідеологія та практика правозастосування: колективна монографія / За заг. ред. Ю.П. Аленіна, відпов. за вип. І.В. Глов'юк. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С.936-957. (1148 с.).
6. Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, які стосуються здійснення правосуддя щодо неповнолітніх (Пекінські правила), прийняті резолюцією 40/33 Генеральної Асамблеї від 29 листопада 1985 року. URL:http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_211
7. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. Т. 2 / С.М. Блажівський, Ю.М. Грошевий, Ю.М. Дьомін та ін. ; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова – Х.: Право, 2012. 664с.
8. Боржецька Н.Л. Форми закінчення досудового розслідування: правові, теоретичні та прикладні проблеми: автореф. дисс...

канд. юрид. наук: 12.00.09; Нац. у-нт «Острозька академія». Київ, 2016. 19 с.

9. Торбас О.О. Форми закінчення досудового розслідування за Кримінальним процесуальним кодексом України: монографія. – Одеса: Юридична література, 2015. 168 с.
10. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Відп. ред.: С.В. Ківалов, С.М. Міщенко, В.Ю. Захарченко. Х.: Одісей, 2013. 1104 с.
11. Навроцька В.В. Кримінальний процесуальний та кримінальний закон: взаємозв'язки й колізії. Кримінальний процесуальний кодекс 2012 року: ідеологія та практика правозастосування: колективна монографія / За заг. ред. Ю.П. Аленіна, відпов. за вип. І.В. Гловюк. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2018. С. 1117-1140. (1148 с.)

Лукашкина Т. В., Гуртієва Л. Н. Некоторые проблемные вопросы законодательного регулирования уголовного производства в отношении несовершеннолетних (в аспекте действия принципа правовой определенности)

Аннотация. Статья посвящена анализу отдельных проблемных ситуаций законодательного урегулирования уголовного производства в отношении несовершеннолетних в аспекте реализации принципа правовой определенности. Обосновывается вывод, что отдельные положения УПК Украины (ст. 491, 497 и др.) сформулированы недостаточно корректно и противоречат положениям других

статей УК и УПК Украины. С целью согласования отдельных положений уголовного и уголовного процессуального законодательства, устранения их противоречий внесены научно обоснованные предложения по усовершенствованию действующего УПК Украины и практики его применения.

Ключевые слова: правовая определенность, уголовный процесс Украины, уголовное производство в отношении несовершеннолетних.

Lykashkina T., Gurtieva L. Some problems of legislative regulation of criminal proceedings regarding minors (from the implementation of the principle of legal certainty)

Summary. The article is devoted to the analysis some problems of legislative regulation of criminal proceedings regarding minors. These problems were considered from the implementation of the principle of legal certainty. It is concluded that provisions of art. 491, 497 of Criminal Procedure Code of Ukraine are not sufficiently worded and contradict the provisions of other articles of the Criminal Code and the Criminal Procedure Code of Ukraine. In order to harmonize certain provisions of the criminal and criminal procedural legislations, scientifically substantiated proposals directed to improve Criminal Procedure Code of Ukraine and the practice of its application have been proposed.

Key words: legal certainty, criminal proceedings of Ukraine, criminal proceedings regarding minors.